

Rodolfo Fattovich, Sandro Salvatori, Mario Polia, Marek Chłodnicki

Delta Wschodnia

Informator Archeologiczny : badania 21, 251-252

1987

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

DEIR EL NAQLUN

Polska Stacja Archeologii Śródziemnomorskiej Uniwersytetu Warszawskiego w Kairze.

Badania prowadzili: kierownik: dr Włodzimierz Godlewski, członkowie Misji: doc. dr hab. Ewa Wipszycka-Bravo, mgr inż. arch. Krzysztof Kamiński, mgr K. Babraj, Hanna Kosińska-Sowa, studentka archeologii, Grzegorz Wyrzykowski, fotograf. Badania wykopaliskowe odbyły się jesienią w okresie od 25.09 do 28.10.1987 r.

Kontynuowano badania rozpoczęte w 1986 r. na obszarze założenia monastycznego znajdującego się w pobliżu nowożytnego klasztoru Deir el Malak w oazie Fajum. Prace wykopaliskowe koncentrowały się na terenie eremu nr 2 w południowej części całego kompleksu, który został całkowicie odsłonięty. Erem nr 2 składa się z rozległego dziedzińca, trzech zespołów mieszkalnych, kuchni oraz pomieszczenia gospodarczego. W zespole mieszkalnym 28, najlepiej zachowanym w całym eremie, odsłonięto dekoracje malarskie. W trakcie badań odkryto ponad 50 dokumentów pisanych, w języku greckim, koptojskim i arabskim oraz okładkę skórzaną kodeksu z dekoracją wyciskaną. Dokumenty: listy, dokumenty gospodarcze, rysunki, fragmenty tekstów literackich, są zapisane na papirusie i paperze i można je datować na podstawie paleografii na VII - XIII w.

Obok dokumentów znaleziono również fragmenty tkanin, wyroby ze szkła i metalu oraz zespół tygli do wytapiania metalu, ceramikę stołową i użytkową.

Erem nr 2 powstał najprawdopodobniej na przełomie VI i VII w. i funkcjonował aż do XIII w.

Na terenie komu, kryjącego reliktów zwartej zabudowy monastycznej, wykonano jeden sondaż w części północnej w celu weryfikacji stwierdzonej w sezonie poprzednim anomalii magnetycznej. Została ona spowodowana warstwą silnej spalenizny, ponieważ ta część klasztoru spłonęła w XIII - XIV w. Odsłonięte reliktów zabudowy są zachowane do wysokości 1,5 m.

DELTA WSCHODNIA

Centrum Studiów i Badań Ligabue /LSRC/ w Wenecji przy współpracy Polskiej Stacji Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze i Muzeum Archeologicznego w Poznaniu

Badaniami kierował prof. Rodolfo Fattovich, w badaniach udział wzięli dr Sandro Salvatori, dr Mario Polia oraz dr Marek Chłodnicki (autor sprawozdania). Finansowało Centrum Studiów i Badań Ligabue /LSRC/ w Wenecji. Pierwszy sezon badań + badania powierzchniowe.

W październiku i listopadzie 1987 r. zostały przeprowadzone badania powierzchniowe na terenie wschodniej Deltę Nilu, na obszarze na zachód od kanałów Bahr Muweis i El Sufiya, pomiędzy 30°50' i 31°00' szer. geogr. pn. oraz 31°30' i 31°00' dł. geogr. wach. Głównym celem badań było rozpoznanie osadnictwa przeddynastycznego i wczesnodynastycznego na tym terenie oraz wybranie stanowisk datowanych na ten okres do dalszych badań wykopaliskowych. W trakcie prac dokumentowano również stanowiska z późniejszych okresów.

Z badanego przez ekspedycję terenu znane było w literaturze archeologicznej 34 telli. W trakcie badań ustalono, że 3 z tych telli nie są stanowiskami archeologicznymi, lecz wyłącznie formacjami geologicznymi, 4 telli zostały całkowicie zniszczone przez współczesną zabudowę a 6 telli zostało już zniwelowanych i przeznaczonych na pola uprawne.

Ekspedycja prowadziła badania również na 14 dalszych tellach, dotąd nieznanymi. Jak się okazało, również wśród nich 2 nie były stanowiskami archeologicznymi, 4 teile były zachowane w stanie szcztątkowym i prawdopodobnie w ciągu kilku najbliższych lat znikną, zniwelowane i przekształcone w teren uprawny.

Nie prowadzono badań na znajdujących się na terenie koncesji, Mendes i Thumis oraz czterech dalszych tellach zbadanych wykopaliskowo przez Egipską Służbę Starożytności.

Z 31 stanowisk zebrano i sklasyfikowano materiał archeologiczny /ceramika, narzędzia krzemienne, żarna i ich fragmenty, fragmenty szkła i brązu, monety/. Na 7 stanowiskach stwierdzono pozostałości osadnictwa późnodynastycznego i wczesnodynastycznego, z których najlepiej zachowane są: Tell el-Farkha i Tell el-Daba', podczas gdy pozostałe były w przeważającej części zniszczone przez dzisiejsze cmentarzyska muzeumskie lub uprawę gruntów.

Znikome ślady pozostały z osadnictwa późniejszego od Starego Państwa i wcześniejszego od okresu grecko-rzymskiego. Jedynie na kilku stanowiskach zanotowano obecność ceramiki, którą prawdopodobnie można łączyć z okresem późnodynastycznym. Najliczniejsze były ślady osadnictwa z okresu grecko-rzymskiego. Zanotowano je na 24 tellach /wyłączając Mendes i Thumis/. Datować je można od okresu ptolemejskiego /np. Tell Um el-Lahm południowy/ po rzymski /np. Tell el-Lugga, Tell el-Dahab czy cmentarzysko Tell Abu Shi'eisa/ i bizantyjski /np. Tell el-Khirba/.

Badania wykopaliskowe będą kontynuowane w Tell el-Farkha.

MINSHAT ABU OMAR
/wschodnia Delta/

Państwowe Zbiory Sztuki Egipskiej w Monachium we współpracy ze Stacją Archeologii Śródziemnomorskiej UW w Kairze i Muzeum Archeologicznym w Poznaniu.

Ekspedycją kierował prof. dr Dietrich Wildung z PZSzE, natomiast tokiem prac terenowych kierował doc. dr hab. Lech Krzyżaniak /autor sprawozdania/. Obok niego ze strony polskiej udział wzięli: mgr Joanna Aksamit /archeolog/ oraz Waldemar i Wanda Jerkowie /dokumentaliści/. Finansowały PZSzE. Ostatni sezon badań wykopaliskowych. Cmentarzysko z końca okresu predynastycznego i nekropolia z okresu rzymskiego.

Głównym obiektem badań wykopaliskowych było cmentarzysko z końca okresu predynastycznego /ok. 3300 - 3100 r.n.e./, eksplorowano także znajdujące się na tym stanowisku groby z okresu rzymskiego /1 - 4 w. n.e./.

Na cmentarzysku z końca okresu predynastycznego odkryto dalszych 18 grobów, co powiększyło ich łączną, zbadaną dotąd ilość, do 396. Typy grobów nawiązywały do form pochówków znanych już na tym cmentarzysku. Dwa spośród nich miały formę prostokąta /w rzucie poziomym/ i składały się z dwóch oddzielnych komór: głównej, przeznaczonej na zwłoki ludzkie i niektóre dary grobowa /np. naczynia kamienne/ oraz komory przeznaczonej na pomieszczenie kilkunastu dużych naczyń ceramicznych z reguły wypełnionych zawartością paleniska ofiarnego; na górnej części brzuśca niektórych tych naczyń znajdowały się znaki garncarskie. Oba groby zbudowane były z suszonej cegły. Daty radiowęglowe uzyskane dla tego typu grobów odkrytych w czasie poprzedniej kampanii wskazują, że są one co najmniej współczesne lub wcześniejsze od podobnych form grobów znanych dotąd z górnego Egiptu i regionu memfickiego. W grobach tego typu niewątpliwie pochowano członków ówczesnej elity społecznej.

Na cmentarzysku z okresu rzymskiego odkryto dalszych kilkadziesiąt pochówków o formach podobnych do grobów odkrytych tutaj już wcześniej. Wśród nich na uwagę zasługują dwa, w których zmumifikowane zwłoki ludzkie posiadały maskę pośmiertną wykonaną ze stiuku oraz po kilka płytek złotych każda, umieszczonych w otworach, jamie ustnej i nacięciach na jamie brzusznej wykonanych w czasie procesu mumifikacyjnego.